

№ 41 (634)
Лістапад 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Гісторыя: беларускі погляд на падзеі ў Еўропе** – стар. 2
- ☞ **Ініцыятыва: дапаможам выхаду даведніка пра музеі Віцебска** – стар. 3
- ☞ **Год культуры: мерапрыемствы на Мастоўшчыне** – стар. 4
- ☞ **Рэгіён: корчмы Івацэвіччыны** – стар. 6

Увосень беларусы традыцыйна адзначаюць Дзяды, ушаноўваюць продкаў

Могілка Раса ў Вільні, дзе пахавана шмат дзеячаў беларускай культуры (канец кастрычніка 2016 г.)

На тым тыдні...

✓ 25 кастрычніка ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва «Кераміка ночы» па выніках Міжнароднага пле-

нэру па кераміцы «Арт-жыжаль 2016». Пленэр праходзіў у жніўні ў Бабруйску пры падтрымцы Магілёўскага райвыканкама і Бабруйскага гарвыканкама пад дэвізам «Ад традыцыі да сучаснасці праз вопыт майстэрства».

✓ 25 кастрычніка ў мінскім Прэс-клубе прайшло ўручэнне прэміі імя Карласа Шэрмана за найлепшую перакладную кнігу 2015 года. Сёлета на конкурс была дасланая 21 кніга, іх пераклалі з 8 моваў 34 перакладчыкі. У кароткім спісе прэміі былі шэсць перакладчыкаў, найлепшым названы Якуб Лапатка, які пераклаў на беларускую мову фінскі эпас «Калевала».

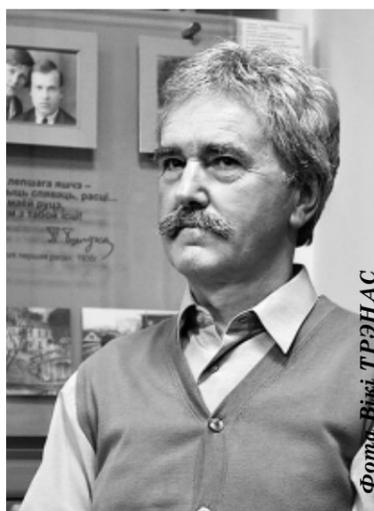
✓ 25 кастрычніка ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся традыцыйны дзіцячы ранішнік «Казкі жыцця». Пад час свята маленькія наведнікі музея маглі апынуцца сярод герояў сусветна вядомых казак, прыдумаць свайго казачнага персанажа і нават стаць героем казкі. Свята стала не толькі добрым баўленнем часу, але і бліжэй пазнаёміла дзяцей з творчасцю Якуба Коласа і з гасцінным Домам песняра.

✓ 25 кастрычніка ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстаўка «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт: гісторыя і сучаснасць», прысвечаная 95-годдзю БДУ. На выстаўцы прадстаўлена

каля 300 экспанатаў, якія ўзнаўляюць старонкі гісторыі БДУ двух перыядаў: 1920 – 1930-х гг. і сучаснасці. На экспазіцыі можна пазнаёміцца з копіяй Дэкрэта аб утварэнні першага ў Беларусі ўніверсітэта, першымі арыгінальнымі навуковымі выданнямі, сярод якіх часопіс «Веснік БДУ», вучоныя запіскі, падручнікі, а таксама можна пабачыць дыпламы першых выпускнікоў. Там жа прадстаўлены асабістыя рэчы выбітных навукоўцаў, прафесійная дзейнасць якіх цесна звязаная з БДУ: фотаальбом першага рэктара ўніверсітэта Уладзіміра Пічэты, пасведчанне і нататнік народнага камісара асветы, першага дырэктара Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Усевалада Ігнатоўскага ды інш.

✓ 26 кастрычніка ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі адбылася прэзентацыя кнігі Сяргея Астраўца «Саргасавы мора». У імпрэзе ўдзельнічалі літаратары Генрых Далідовіч, Леанід Дранько-Майсюк, Сяргей Дубавец, Анатоль Сідарэвіч, Міхась Скобла.

С. Астравец нарадзіўся ў Мінску, скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. З'яўляецца галоўным рэдак-

Сяргей Астравец

тарам альманаха «Новы замак», аўтар кніг прозы, эсэ, зацемак, рэпартажаў. Жыве і працуе ў Гродне.

✓ 29 кастрычніка Баранавіцкая гарадская арганізацыя Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны ў сваёй сядзібе ў вёсцы Русіно зладзіла трэцяя Баранавіцкія чытанні, прысвечаныя 1916 году і падзеям Першай сусветнай вайны ў Баранавіцкім краі.

Удзельнікі чытанняў дэдаліся пра падзеі вялікай вайны на Агінскім канале, пра 30-ы Сібірскі стралковы полк, пра літаратараў, якія прымалі ўдзел у Першай сусветнай вайне, пра газавыя атакі ў баях

пад Баранавічамі, пра транспартную вайну і штурмавыя групы і інш. У чытаннях бралі ўдзел краязнаўцы, гісторыкі, літаратары і выкладчыкі з розных гарадоў Беларусі, а таксама з Вільні.

✓ 29 кастрычніка ў Галерэі TUT.BY Саюз беларускіх пісьменнікаў зладзіў вечарыну памяці ахвяраў сталінскіх рэпрэсіяў. У ноч з 29 на 30 кастрычніка 79 гадоў таму былі расстраляныя больш за сто дзеячаў беларускай культуры, навукі, палітыкі, што дае падставу лічыць яго Днём памяці ахвяраў сталінскіх рэпрэсіяў.

Пад час вечарыны адбыўся паказ дакументальнага фільма Віктара Корзуна «Суд над камунізмам. Пачатак». Слова мелі літаратары і даследчыкі культуры Беларусі Наталля Гардзіенка, Барыс Пятровіч, Анатоль Сідарэвіч, Міхась Скобла ды іншыя.

✓ 29 кастрычніка ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі ў межах праекта «Чытаем сваё. Класіка» адбылася імпрэза «Кропка стрэлу ў канцы». Творы літаратараў, расстраляных 29 кастрычніка 1937 года, чыталі Васіль Дранько-Майсюк, Ігар Кулікоў, Аляксей Шэйн ды іншыя.

Не часта беларускія навукоўцы-гуманітары распавядаюць пра свае навуковыя здабыткі, распрацоўкі і новыя выданні. Вось такая спазнавальная сустрэча не так даўно адбылася ў сталічнай галерэі «Ў». Там беларускія гісторыкі і географы прэзентавалі новыя навучальныя дапаможнікі – «Гісторыю сярэднявечнай Еўропы V – XV стст.» Алега Трусава, «Найноўшую гісторыю Беларусі» Валянціна Голубева і «Геаграфію Польшчы» Паўла Церашковіча.

Як зазначыў былы дырэктар Коласаўскага ліцэя У. Колас, гэтыя навуковыя працы пабачылі свет у рамках праграмы навукова-творчай лабараторыі «Еўрапейская школа XXI стагоддзя» пры Таварыстве беларускай школы (куратар Тамара Мацкевіч).

Філолаг і перакладчык Лявон Баршчэўскі, які каардынаваў працу над гэтымі выданнямі, адзначыў: «Як філолаг, кнігу А. Трусава чытаў з вялікім захапленнем і хачу адзначыць мову кнігі, якая падалася жывой, а не суконнай, як гэта бывае ў іншых навучальных дапаможніках».

А. Трусаў

Важна і тое, што аўтар, сам па адукацыі археолаг, выбудоўвае сваё гістарычнае апавяданне ад рэальных рэчаў: ён смела абпіраецца на вынікі сваіх раскопак і археалагічных знаходак, выкарыстоўвае асабістыя ўнікальныя здымкі». Л. Баршчэўскі выказаў спадзяванні, што новае выданне будзе падштурхоўваць іншых аўтараў ствараць новыя кнігі на гэтую тэматыку, бо ў айнавінай гістарыграфіі ёсць вялікія прагаліны, дзе патрэбны беларускі погляд на падзеі мінулага.

Гісторыя Еўропы – у люстэрку беларускай канцэпцыі

Старшыня Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны А. Трусаў распавёў, калі ў яго з'явілася думка напісаць такі дапаможнік: «Гэта было тады, калі са знікненнем СССР канчаткова знікла савецкая версія сярэднявечнай гісторыі. Узніклі новыя краіны, аднавіліся іх гістарычныя канцэпцыі. Перад тым, як узяцца за фармаванне беларускай канцэпцыі, давялося пазнаёміцца з трактоўкамі гісторыі сярэднявечча новых дзяржаваў» (а іх у калекцыі А. Трусава – каля 40 падручнікаў!).

«Высветлілася, што ёсць польская, літоўская, расійская, украінская, нават латышская канцэпцыі, скажам, утварэння ВКЛ, а васьмь беларуская яшчэ не сфармаваная. А чаму б мне не напісаць яе з беларускага пункту гледжання? Бо кожная нацыя трактуе гістарычныя падзеі, факты, кожную гістарычную асобу па-свойму. Да таго ж, я не знайшоў ніводнага падручніка па сярэднявечнай гісторыі, які быў бы напісаны па-беларуску», – адзначыў аўтар.

Цяпер у кнізе А. Трусава можна пазнаёміцца з навукова абгрунтаваным поглядам на гістарычныя падзеі, што паўплывалі на працэс стварэння Вялікага Княства Літоўскага ад часоў старажытнага Наваградка і «Літвы Міндоўга» да часоў уладарання Віце-

ня і Вітаўта, упершыню асвятліў узнікненне Кіеўскай Русі і незалежнасць ад яе Полацкага княства. У кнізе шырока прадстаўлены беларускі погляд на важнейшыя еўрапейскія падзеі, звязаныя з ўзаемаадносінамі Залатоў Арды і Вялікага княства Маскоўскага, з захопам туркамі Візантыі і

Менавіта ў гэтым годзе незалежны Полацк упершыню згадваецца ў летапісе», – закончыў выступ аўтар.

Доктар гістарычных навук, вядомы грамадскі дзеяч В. Голубеў прадставіў прысутным кнігу «Найноўшая гісторыя Беларусі ад 1945 да нашых часоў». Аўтар адзначыў,

шмат кантактаў на розных узроўнях, ад палітычных і эканамічных да моўных і культурных. Нягледзячы на тое, што пра Польшчу можна даведацца шмат, але многія звесткі недакладныя, а часам вельмі розныя. Таму, каб выданне было навукова абгрунтаваным, патрэбны комплексны падыход. Найперш – у тэрміналагічнай сферы.

Намесніца старшыні Таварыства беларускай школы Т. Мацкевіч, якая актыўна дапамагала выданню кнігі А. Трусава, В. Голубева, П. Церашковіча, нагадала, што праз месяц мы будзем адзначаць 95 гадоў Таварыства беларускай школы. Прадстаўленыя тут кнігі выдадзеныя сябрамі ТБШ, і гэта сведчыць, што яго інтэлектуальны рэсурс не губляецца.

П. Церашковіч

Т. Мацкевіч спынілася на новым калектыўным выданні для настаўнікаў і вучняў «Медыадукацыя ў школе. Фарміраванне медыяграмацкасці вучняў». Яна адзначыла: «Вельмі важна, каб у час “медыйных войнаў” нашыя вучні змаглі арыентавацца ў шалёным інфармацыйным акіяне».

што цяпер у школе з'явіліся надрэнныя падручнікі па гэтай тэматыцы. У іх паказана Беларусь як самастойная дзяржава са сваёй гісторыяй і культурай.

«Для напісання сваёй кнігі, – працягваў В. Голубеў, – я карыстаўся ўжо існуючымі падручнікамі, публіцыстыкай, матэрыяламі Міністэрства замежных спраў, Міністэрства культуры, даследаваннямі акадэмічных вучоных. У сваім аналізе я прытрымліваюся такога погляду, што толькі дзяржава можа выраптаваць нацыю, як і нацыя здольная выраптаваць дзяржаву», – па завяршэнні свайго выступу зазначыў В. Голубеў.

Стваральнік кнігі «Геаграфія Польшчы» гісторык, антрапалаг прафесар П. Церашковіч спыніўся на тым, што гэтая краіна – наша бліжэйшая суседка, з якой у нас шмат агульнага ў гісторыі,

В. Голубеў

паўднёва-славянскіх дзяржаваў, з шматлікімі іншымі важнымі падзеямі. Да кожнага раздзела дапаможніка аўтар склаў адмысловы тэрміналагічны слоўнік і спіс асноўных падзеяў.

Пад час працы над кнігай А. Трусаў выправіў некаторыя хібы іншых аўтараў, якія ігнаравалі гісторыю народаў-качэўнікаў: аварыў, хазараў, полаўцаў, булгараў, распавёў пра гісторыю тагачасных суседскіх ВКЛ дзяржаваў – Вялікага княства Цвярскага, Наўгародскага, Рязанскага, Чарнігаўскага княстваў, Пскоўскай рэспублікі ды іншых. «А гэта ж частка ўсходнеёўрапейскай гісторыі!», – падсумаваў А. Трусаў.

«Скончыўшы пісаць гэтую кнігу, я зразумеў, што мы, беларусы, можам адлічваць сваю дзяржаўнасць ад 862 года ад Хрыстовага нараджэння.

Павіншаваў аўтараў і падзяліўся з калегамі-педагогамі сваім бачаннем ролі новых гістарычных і геаграфічных выданняў у адукацыйным працэсе і вядомы археолаг, кандыдат гістарычных навук Сяргей Тарасаў, адзначыўшы напрыканцы, што гэтыя кнігі як дапаможнікі будуць карыснымі і выклічуць вялікую цікавасць настаўнікаў гісторыі і геаграфіі, студэнтаў профільных навучальных устаноў і ўсіх прыхільнікаў нацыянальнага погляду на мінулае краіны ў кантэксце гісторыі Еўропы і свету.

Анатоль МЯЛГУЙ,
фота аўтара

Рэдакцыя і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце **.rtf**, як варыянт – **.doc**, але **не .docx** (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова – захоўваць у фармаце **.rtf**. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем **Arial, 13 пунктаў, паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см**).

Пазначайце па магчымасці поўнае імя і прозвішчы асобаў, зга-

даныя ў тэксце, расшыфроўвайце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не дадаваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у канчатковай публікацыі не ўкралася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення сказа, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней вярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункi, фо-

таздымкі павінны быць захаваныя ў фармаце **.jpg (.jpeg)** або **.tiff**. Пажадана **300 кропак** на цалю (dpi), дапускаецца не меней за **1024, мінімум 600 пікселяў** па большым баку, ці памерам **не менш за 500 кілабайт**. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здым-

ка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённымі і зычлівымі.

Будзем разам рабіць нашу з вамі «Краязнаўчую газету»!

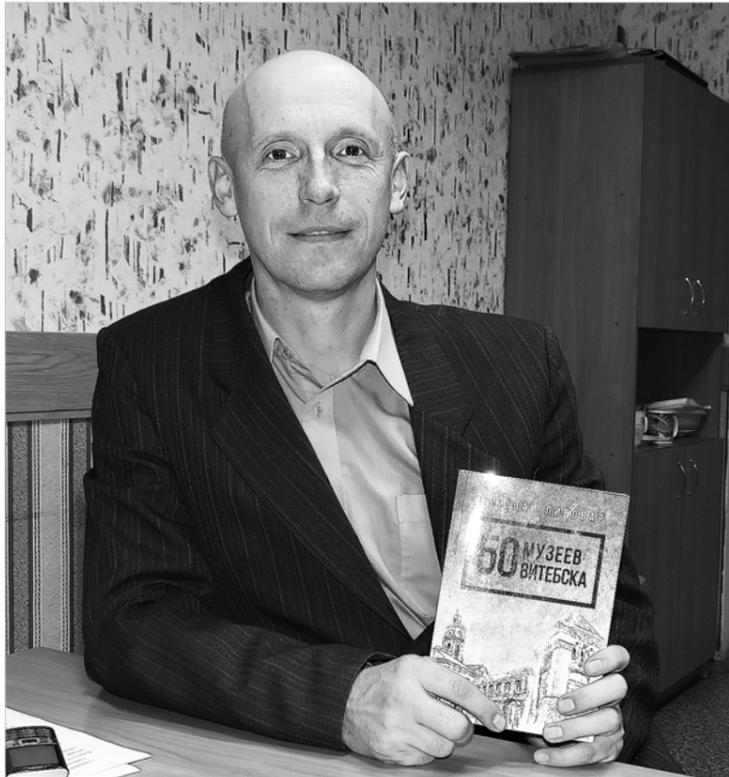
Унікальны даведнік пра музеі можа з'явіцца ў Віцебску

На жаль, сёння далёка не кожны горад Беларусі можа пахваліцца дастатковай колькасцю спецыялізаванай літаратуры для турыстаў. Ды і часцей за ўсё гэта будуць невялічкія брашуркі, а не паўнаватасныя выданні. А вось у Віцебску такая кніга можа ў хуткім часе з'явіцца.

Яе аўтар – вядомы мясцовы краязнаўца Мікола Півавар, які некалькі гадоў таму вырашыў падлічыць, колькі ўсё ж такі музеяў у Віцебску. І сам здзівіўся, калі ўпэўніўся, што іх больш за 120! А пра якія з іх ведаюць жыхары горада, не кажучы ўжо пра турыстаў? Добра калі пра 10–20. Каб паправіць гэтае становішча, М. Півавар і вырашыў зрабіць даведнік па музеях Віцебска з кантактнай інфармацыяй музея, сціслым апісаннем і фотаздымкамі, каб кожны ахвотны мог выбраць, якую ўстанову і калі яму наведаць. Назва кнігі – «50 музеяў Віцебска». Падрыхтаваная яна на рускай мове, бо арыентаваная не толькі на віцеблянаў, але і на гасцей горада на Дзвіне.

Гэтаму выданню папярэднічала манаграфія Мікалая Васілевіча «Музеі Віцебска на пачатку XXI стагоддзя». Але ж навуковая інфармацыя, змешчаная ў ёй, можа зацікавіць хіба спецыялістаў: супрацоўнікаў музеяў, навукоўцаў, выкладчыкаў і студэнтаў адпаведных спецыяльнасцяў. Таму і было прынятае рашэнне стварыць кнігу іншага кшталту, прызначаную для масавага чытача.

Кніга была падрыхтаваная яшчэ чатыры гады таму, але на выданне не хапала сродкаў. Паводле падлікаў мясцовага тыпаграфіі сабекошт аднаго асобніка складзе 8 рублёў, а друкаваць трэба хаця б тры-

а асобнікаў. Дзе ж навукоўцу ўзяць такія грошы? Выйсца прапанаваў адміністратар культурных падзеяў Раман Воранаў, які ўзяўся зрабіць прафесійны макет выдання, знайсці карэктара (Настасся Трафімчык), дызайнераў (Настасся Балотнікава і Анжэліка Гайцюкевіч) і арганізаваць збор сродкаў на выданне кнігі праз краўдфандынгавы сайт ulej.by.

Згодна з умовамі праекта зрабіць пасільны ўнёсак можа кожны ахвоты. Калі ўнесена сума будзе 8 рублёў, спонсару ў любы куток Беларусі па пошце прыйдзе кніга. Для тых, хто ўнясе большую суму, прадугледжаны розныя падарункі, сярод якіх экскурсія па Віцебску ці экскурсія па наваколлях гора-

да ад аўтара праекта, рарытэты асобнік кнігі «Краязнаўцы Віцебшчыны другой паловы XX – пачатку XXI ст.» ды інш.

Пакуль што краязнаўца мае толькі пілотны асобнік выдання, які і прэзентуе на сайце ulej.by, каб кожны мог пабачыць, за што будзе ўносіць грошы. Галоўная адметнасць кнігі ў тым, што ў канцы змяшчаецца карта горада, на якую нанесены ўсе музеі, каб можна было лёгка зарыентавацца і скласці ўласны маршрут.

Кагосьці зацікавіць музей кулінарнага мастацтва, кагосьці – музей пажарнай службы, іншы захоча наведаць музей мастацка-графічнага факультэта, а хтосьці – усе гэтыя ўстановы. З кнігай М. Півавара гэта нескладана зрабіць, ды і ў кожным музеі ёсць што паглядзець. Прычым такія азнамляльныя паходы могуць стаць не толькі цікавымі, але і надзвычай карыснымі. Напрыклад, краязнаўца ўсім раіць зазірнуць у музей пажарнай службы. Там у спецыяльнай зале захоўваюцца рэчы, што ў свой час прывялі да ўзгарання, – гэта не толькі запалкі...

Зразумела, што гэтае выданне будзе цікавым і карысным як жыхарам горада, так і турыстам, настаўнікам, якія з дапамогай кнігі змогуць арганізаваць пазакласныя гадзіны. Несумненна, ім змогуць карыстацца і педагогі з іншых гарадоў, якія прывядуць дзяцей на экскурсію ў Віцебск, ды і проста ўсе, хто цікавіцца Радзімай, ёе духоўнай спадчынай, гісторыяй і культурай. Замавіць экзэмпляр кнігі, пералічыўшы грошы, можна па спасылцы <http://ulej.by/project?id=78113>.

Алеся ДУБРОЎСКАЯ
г. Віцебск

У Асіповіцкім раённым краязнаўчым музеі прайшла чарговая выстаўка гарадскога фотаклуба «Раніца». Ён створаны ў 1997 годзе па ініцыятыве фотаамагараў, настаўнікаў паводле адукацыі, Дзмітрыя Саўрыцкага і Анатоля Мікуліча. Асноўная мэта дзейнасці клуба – зварот увагі землякоў да мастацкай фатаграфіі і да мастацтва ўвогуле, а таксама да пытанняў экалогіі, захавання навакольнага асяроддзя і да гісторыі роднай зямлі. У 2001 годзе клуб атрымаў ганаровае званне «народны».

Выстаўка спыненых імгненняў

Творчае натхненне ўдзельнікі клуба пераўтвараюць часцей у пейзажныя і партрэтныя фатаграфіі. А выстаўкі і конкурсы падводзяць вынікі працы за год. Для павышэння ўзроўню ўласнай тэхнічнай і мастацкай адукаванасці сябры суполкі арганізуюць пленэры, наведваюць выстаўкі мінскіх фатографу-прафесіяналаў, тэматычныя лекцыі.

Сёлета, распавядае кіраўнік клуба Алена Ерашэвіч, выстаўка была прысвечаная Дню Незалежнасці. Адпаведна, цэнтрам экспазіцыі сталі старыя чорна-белыя фота, якія прадставілі фотаамагараў Віктар Сысой. Здымкі рабіў ягоны бацька Андрэй Сцяпанавіч, вайсковы фатограф-лабарант, ветэран фінскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Ваенныя і пасляваенныя фота А. Сысоі нязменна прыцягвалі ўвагу наведнікаў.

Суправаджалася выстаўка конкурсам працаў асіповіцкіх фотаамагараў, таму паралельна з ёю сваю працу выконвала журы. У яго ўваходзілі А. Ерашэвіч, загадчык аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Асіповіцкага райвыканкама Ірына Раманчук, дырэктар раённага цэнтра народных рамёстваў Валянціна Туркіна, мастак, былы дырэктар раённага цэнтра культуры Мікалай Самусевіч, прафесійны фатограф Наталля Марчанка.

Прадстаўленыя на конкурс працы разглядаліся па намінацыях, асобна для дарослых і для маладых удзельнікаў.

У намінацыі «Прыгажосць роднага краю» першае месца заняў А. Мікуліч, настаўнік фізічнай культуры з аграгарадка Вяззе. Другое месца падзялілі Аляксандр Бараноўскі і Мікалай Кухарэнка, трэцяе – Ілля Белазаровіч і Дзмітрый Каляда. Студэнт магільёўскага каледжа Максім Баглаеў заняў першае месца ў намінацыі «Нашы землякі». Другое судзі аддалі Яўгеніі Строк, а трэцяе – Дар'і Хмялёвай.

У дзіцячым конкурсе прымаліся працы аўтараў з 10 гадоў. Тут пераможцай стала дванаццацігадовая Дзіяна Яцюк, другое месца падзялілі Цімафей Логвін і Дзяніс Ерашэвіч, трэцяе аддадзенае Насці Жук.

Сама А. Ерашэвіч гаворыць, што расце як фотамастак разам з сябрамі клуба. У амагараў з Асіповічаў высокая рэйтынгі на сайтах фотасуполкі Беларусі.

Цяпер прыйшла восень, любая пара года для ўсіх творчых людзей. Фотаамагараў з «Раніцы» зноў працуюць на прыродзе і ў гарадскіх парках. А значыць – потым будзе новая выстаўка.

Юрый КЛЕВАНЕЦ, г. Асіповічы

А. Ерашэвіч

1. Віцебскі абласны краязнаўчы музей
2. Віцебскі краязнаўчы музей
3. Музей історыі частковага камандна-аддзела
4. Экспозицыя «Наветы палігоны Віцебшчыны»
5. Віцебскі абласны музей горада Савіцкага Сіма М.Ш. Шарыпа
6. Дом-музей Мірыя Шагал
7. Арт-цэнтр Мірыя Шагал
8. Музей історыі Віцебскага марскога краязнаўчага ўзнак
9. Выставачы зал РЭЦ
10. Выставачы зал «Мушыаўскае гаспадарства»
11. Музей-справаздачы на Тэатральнай вул.
12. Выставачы зал ЦІ «Віцебск» «Мушыаўскае гаспадарства»
13. Выставачы зал культурна-історычнага музея «Віцебск» «Віцебск»
14. Выставачы зал Віцебскага абласнога історычнага музея
15. Музей історыі Віцебскага абласнога історычнага музея
16. Музей історыі Віцебскага абласнога історычнага музея
17. Музей історыі Віцебскага абласнога історычнага музея
18. Музей Віцебскага абласнога історычнага музея
19. Полацка-віцебская гісторыя
20. Полацка-віцебская гісторыя
21. Музей публіцыстыкі
22. Музей історыі мінскага
23. Экспозицыя, посвячаная історыі
24. Музей кіно
25. Музей історыі Віцебскага історычнага музея
26. Музей історыі газетнага
27. Зал спортыўнай славы Віцебскага абласнога історычнага музея
28. Экспозицыя в театры «Лялькі»
29. Хала Віцебскага абласнога історычнага музея
30. Цэнтральна-археалагічны музей (кабінет) Віцебскага епархіі
31. Музей прадпрыемства «Вістан»
32. Музей фабрыкі «Знамя індустрыялізацыі»
33. Музей історыі УО «ВТУ» ім. П.М. Машироў
34. Музей історыі П.М. Машироў
35. Ваенна-історычны музей кафедры зоокаліі УО «ВТУ» ім. П.М. Машироў
36. Музей історыі-прадстаўніцтва
37. Музей історыі
38. Музей історыі
39. Музей історыі
40. Музей історыі
41. Музей історыі
42. Музей історыі
43. Музей історыі
44. Музей історыі
45. Музей історыі
46. Музей історыі
47. Музей історыі
48. Музей історыі
49. Музей історыі
50. Музей історыі

Стагоддзі Беларускай Культуры

Лістапад 2016-га

Год культуры крочыць па краіне

На пачатку кастрычніка ў бібліятэках Мастоўшчыны ў рамках раённага конкурсу «Год культуры крочыць па краіне» быў праведзены шэраг цікавых мерапрыемстваў.

У Рагозніцкай сельскай бібліятэцы адбыўся вусны часопіс «Праз кнігу да добра і святла», удзельнікамі якога сталі вучні малодшых класаў мясцовай школы. Супрацоўніца бібліятэкі зацікавіла дзяцей расказаць пра ролю кнігі і чытання ў жыцці чалавека і пра тое, ці можа кніга стаць сапраўдным сябрам. Хлопчыкі і дзяўчынкі з цікавасцю паслухалі прытчу пра добро і зло, чыталі вершы пра кнігу. Імпрэзу суправа-

джала кніжная выстаўка, на якой была прадстаўленая дзіцячая літаратура, кнігі праваслаўнай тэматыкі.

У Пацавіцкай сельскай бібліятэцы прайшоў тэматычны вечар «Спасибо женщине, чье имя – мать». У адгас запрошаных на імпрэзу матуляў гучалі самыя добрыя, цёплыя і ласкавыя словы. Вядучыя вечара пазнаёмілі слухачоў з гісторыяй свята, а супрацоўнікі Пацавіцкага цэнтра культуры і вольнага часу падрыхтавалі выдатныя музычныя нумары. Асабліва парадавалі слухачоў маленькія ўдзельнікі: сваю любоў да самага дарагога чалавека выхаванцы Пацавіцкага навучна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад – сярэдняй школы вы-

Вусны часопіс у Рагозніцкай сельскай бібліятэцы

Тэматычны вечар у Пацавіцкай сельскай бібліятэцы

казалі, прачытаўшы вершы пра маму.

У Пескаўскай сельскай бібліятэцы адбылася літара-

турна-музычная сустрэча «Возраст жизни не помеха». Удзельнікамі мерапрыемства сталі жыхаркі вёскі Пескі, актыўныя чытачкі бібліятэкі. Супрацоўніца бібліятэкі ўручыла кожнаму госцю галінку хрызантэмы і павіншавала з Днём пажылога чалавека. Цягам усёй сустрэчы ў адгас удзельнікаў імпрэзы гучалі шчырыя пажаданні моцнага здароўя, добрага настрою, актыўнасці і даўгалецця. Парадавалі слухачоў і музычныя нумары. Самі госці актыўна ўдзельнічалі ў свяце – спявалі любімыя песні, дэкламавалі вершы і дзяліліся ўспамінамі з жыцця.

Выклікала цікавасць у слухачоў выступленне Валянціны Якубік, якая пад час заслужанага адпачынку займаецца вывучэннем гісторыі роднага

краю. Яна расказала аб сваёй даследчай і пошукавай працы, звязанай з вывучэннем лёсаў людзей, пахаваных на тэрыторыі царквы Святога Мікалая Цудатворца ў в. Пескі, і гісторыі дваранскага роду Азнабішых, адзін з нашчадкаў якога з'яўляўся ўладальнікам сядзібы ў в. Правыя Масты. Таццяна Аляшук на баяне выканала песню «Малиновка», якую заспявалі і ўсе прысутныя, а Аляксандра Клімовіч прачытала свой верш, напісаны адмыслова да імпрэзы.

Сустрэча прайшла ў цёплай атмасферы і завяршылася сяброўскай гутаркай з гарбатай і салодкімі пачастункамі.

Вольга КОРШУН,
метадыст аддзела бібліятэчнага
маркетынгу Мастоўскай
раённай бібліятэкі

Літаратурна-музычная сустрэча ў Пескаўскай сельскай бібліятэцы

Сусветны культурны форум у Інданэзіі

У сярэдзіне кастрычніка на востраве Балі (Інданэзія) адбыўся Сусветны культурны форум (WCF), на якім нашу краіну прадстаўляў старшыня Праўлення Мінскага абласнога аддзялення Беларускага фонду культуры, дырэктар мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» Павел Сапоцька.

Форум быў арганізаваны па ініцыятыве Міністэрства адукацыі і культуры Рэспублікі Інданэзія пры падтрымцы ЮНЕСКА. Асноўная тэма WCF – «Культура на карысць інклюзіўнага і ўстойлівага развіцця».

Даклады аўтарытэтных асобаў з розных краінаў свету былі прысвечаныя шырокаму колу пытанняў: гуманітарнае супрацоўніцтва, устойлівае развіццё, праблемы мультыкультуралізму і міжкультурных камунікацыяў, шляхі выйсця з міжнародных канфліктаў ды іншыя.

Адной з ключавых падзеяў WCF стаў Міжнародны моладзевы форум на тэму «Культура моладзі для сацыяльнай трансфармацыі і роўнасці». Яго ўдзельнікі па выніках працы шэрагу секцыяў – «Моладзь і новыя ўзаемаадносінны з грамадскасцю», «Моладзь і новыя мадэлі паводзінаў», «Моладзь і праблемы сацыяльна-эканамічнай няроўнасці» – прынялі рэзалюцыю, якая потым была агучаная на пасяджэнні WCF ў Нуса-Дуа

і ўручана міністру адукацыі і культуры Інданэзіі Анісу Рашыду Басведану.

Цяпер распрацоўваецца план сумесных мерапрыемстваў, якія стануць

працягам устаноўленых міжнародных кантактаў.

Наш кар.
Фота прадстаўлены Пайлам САПОЦЬКАМ

Роля другой Лоеўскай бітвы 6 ліпеня 1651 г. у Казацка-сялянскай вайне

(Заканчэнне. Пачатак у № 40)

Хмяльніцкі разумеў: не весці наступ – можна і прайграць вайну. Таму вырашыў атакаваць радзівілаўскія фармаванні з двух напрамкаў: з фронту – на поўдні і з тылу – на паўднёвым усходзе. Гэта было выкарыстана як план па стрымліванні наступу войскаў Радзівіла на ўкраінскія землі. З гэтай мэтай М. Нябаба па загадзе Хмяльніцкага накіраваў Забелу з 7 000 казакоў пад Гомель (паводле І. Тарасенкі, «Лоів у літописах і хроніках середыні XVII – пачатку XVIII ст.», на Гомель было адпраўлена 8 000 казакоў), а палкоўніка Івана Шохаву з атрадам у 4 000 казакоў і 500 татароў праз Браншчыну да Рослава, а затым да Крычава.

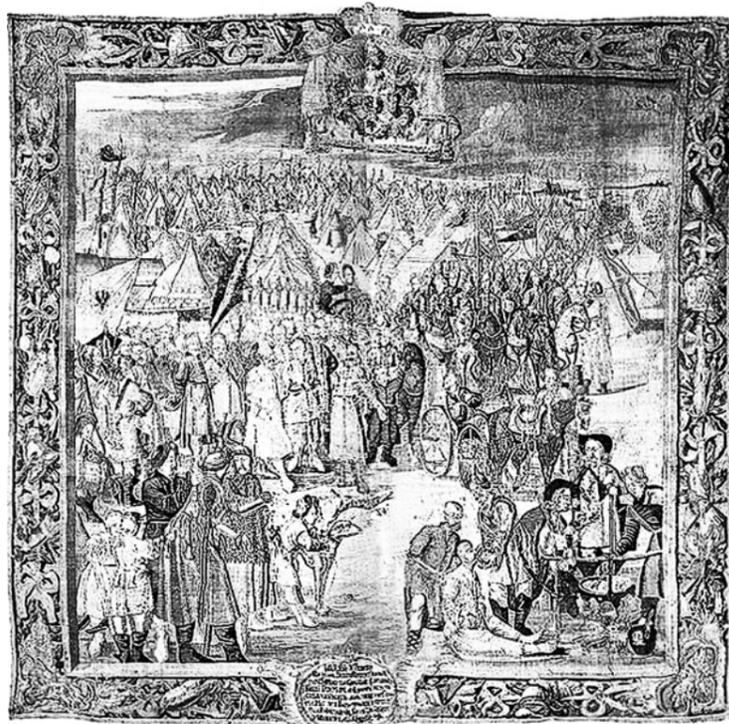
Нябаба праводзіў казакоў словамі: «Пайдзіце, малайцы, да родных і здабывайце тых мяшчан ляхаў у Гомелі, якіх здабудзеце, усіх у пень высякайце, ніводнага не пакідайце ў жывых. Месца спаліце, а пасля ў Быхаў ідзіце, яго здабывайце, аднак магільцам крыўды не чыніце. А калі да трох разоў Гомеля не здабудзеце, тады да мяне па гарматы хутчэй прысылайце». Гомель казакі не ўзялі. Цяпер ужо і мяшчане, якія ведалі кошт казацкай улады, абаранялі свой горад, дапамагалі гарнізону.

Між тым палкоўнік І. Шохай з 4 000 казакоў і 500 татарамі праз Бранскі павет уварваліся з усходу ў Літву. Адсюль напад не чакалі. Без бою казакі ўзялі Рослаў. «Гэтае польша і нас даганяе; паўсюль пачалі бунтаваць сяляне», – паведамляў каралю смаленскі ваявода. Паўстанне ахапіла Усходнюю Літву. План Хмяльніцкага, здавалася, ажыццявіўся – літвінскае войска апынулася пад двайным ударам.

Радзівіл трапіў у складанае становішча. Калі вясной ён прыбыў у Бабруйск, дык знайшоў тут толькі палову войска. Давялося зноў рассялаць універсалы да шляхты. А яна збіралася павольна і без ахвоты. А то проста раз'язджалася з лагера па дамах, як гэта зрабіла наваградская харугва. Войска так і не дасягнула ўстаноўленай лічбы 15 000, сабралася толькі 13 700 чалавек.

А тут яшчэ кароль патрабаваў да сябе 3 000 жаўнераў. Януш і на гэты раз не выканаў каралеўскі загад, нават і да паноў рады не звяртаўся. Яго абавязак – абарона Літвы, але не Польшчы.

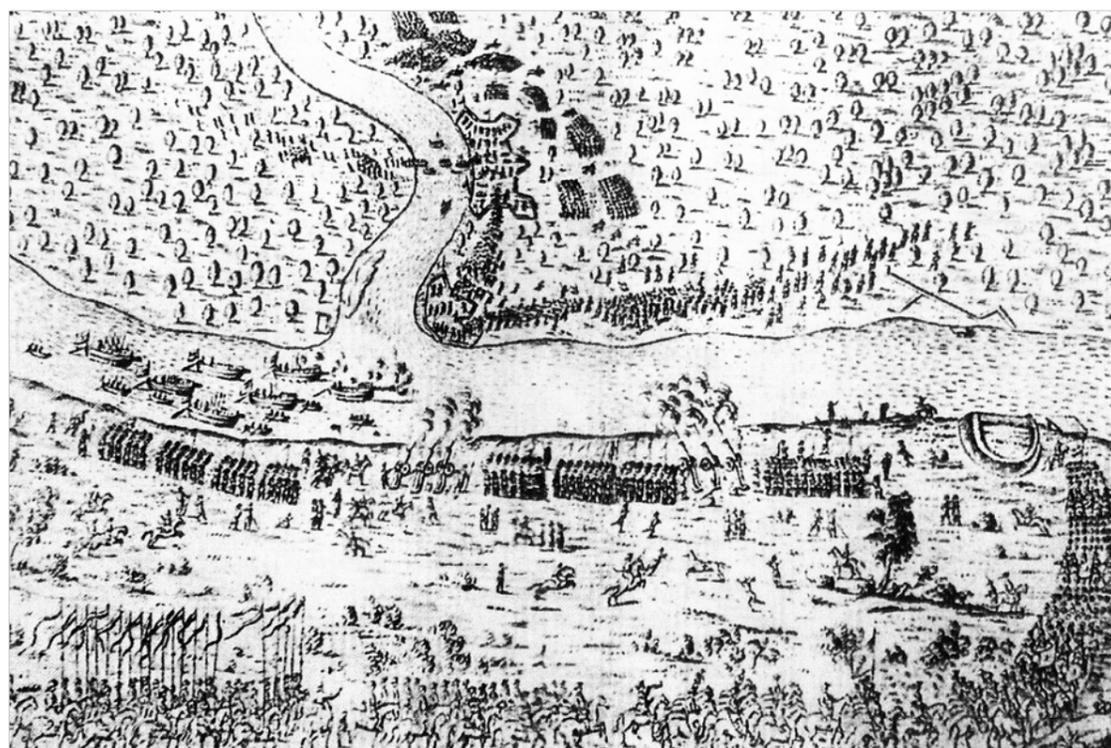
Паўстанне на ўсходзе Літвы не змяніла рашэння Радзівіла ісці на Кіеў, куды адкрываліся два шляхі: адзін праз Лоеў, другі праз Мазыр. Радзівіл абраў першы напрамак. Чаму менавіта ён? Калі б пайшоў праз Мазыр, М. Нябаба мог захапіць Лоеў і ўдарыць углыб княства, захапіць Рэчыцу. Ды і на Прыпяці стаялі значныя сілы палкоўніка Ждановіча і Гаркушы. 4 чэрвеня Я. Радзівіл адкрыта заявіў, што пачынае супраць казакоў баявыя дзеянні, бо ВКЛ і Польшча адна дзяржава. Ён верыў у перамогу, хацеў праславіць сябе. Запрасіў галандскага мастака Абрахама ван Вестэрфельда суправаджаць яго, каб той пэндзлем увекавечыў слаўныя подзвігі і дзеянні Я. Радзівіла (паводле вопісу 1670 г. у Нясвіжскім замку знаходзіліся карціны «Януш Радзівіл у чужых краях», «Януш Радзівіл танцуе са смерцю», «Князь Януш чытае рэляцыю на сямей», а таксама 5 карцінаў на тэмы «вікторыяў» Радзівіла). Да нашых дзён захавалася гравюра Лоеўскай бітвы.

Табелен «Бітва пад Лоевам»

Напрыканцы чэрвеня войска Радзівіла з Рэчыцы ўздоўж Дняпра рушыла ў паход на Кіеў. З гравюры А. ван Вестэрфельда бачна: войска рухалася ўдоўж берага, і былі славы па рацэ на лодках пад камандаваннем Вінцэнта Гансеўскага. Па Дняпры спускаліся так званыя «гуляй-гарадкі», што

15 000 казакоў. Літвінскае войска па правым беразе падступіла пад Лоеў. 3 чэрвеня Радзівіл сустрэўся з пасламі Хмяльніцкага. Сцяпан Пабадайла перадаў гетману ліст казацкага правадыра. Радзівіл здзівіўся заявам Хмяльніцкага, што казакі заўжды былі ў добрых стасунках з Літвой. Багдан

Лоеўская бітва 1651 г. (малюнак А. ван Вестэрфельда)

абаранялі пяхоту пад час абстрэлу.

У раёне Лоева казакі пабудавалі заставы каля Лоеўскай брамы, знаходзіліся тут воі чарнігаўскага і нежынскага палкоў (3 000 чалавек, паводле іншых дадзеных – усяго 300). Але гэтая застава была недысцыплінаваная. У Летапісе Самавідца гаворыцца: «Полк Черниговский и Нежинский, которые zostавали беспечие, больше бавячися пьянством, нежели осторожностью, розумеючи, же юе незвитяжными zostали».

На пераправе цераз Дняпро каля Рэпак войска ВКЛ чакаў Нябаба на чале

прасіў не весці на Украіну войска, а ён загадае казакам пакінуць Літву. Хмяльніцкі пісаў: «Крыўдамі палякаў даведзеныя казакі да барацьбы за свабоду, усім жа астатнім яны прапаноўваюць сяброўства, і калі літвіны згодныя на мір з імі, то і яны выведучь войска». Ён вёў перапіску з Янушам, змушачы перайсці таго на свой бок; аднак паразумення яны не знайшлі. Паслам Радзівіл адказаў, што Літва з Польшчай складаюць Рэч Паспалітую, і нельга забыць адну, каб з другой не мець стасункаў.

Паводле паведамлення самога Пабадайлы, Хмяльніцкі апроч міра прасіў у Радзівіла грошай для выплаты татарам. Той адмовіў і папярэдзіў: «Ждите де меня къ себе Петровъ день».

У выніку актыўных дзеянняў войскаў Радзівіла на працягу 1 – 6 ліпеня казацкая абарона была прарваная і большасць казакоў знішчаная.

Радзівіл без перашкодаў пераправіў астатняе войска на другі бераг Дняпра. Самая вузкая месца на рацэ – «Татарскі брод» бліз украінскай вёскі Каменка. Радзівіл тут і перапраўляў войска. Нябаба ў хмельным запале павёў 15-тысячнае войска ў бой. Радзівіл разумеў: хуткасць вырашыць вынік бітвы, таму аддаў загад як найхутчэй перапраўляць войска на другі бераг Дняпра. Нябаба ж зрабіў фатальную памылку. Каля Каменкі казакі наляцелі на аддзел Мірскага. А Радзівілу надарылася магчымасць ударыць у фланг казацкаму войска, і ён ударыў. Завязалася сеча. Пад Нябабам забілі каня, ён пабег, але ў цяжкім панцыры далёка не пабяжыш. Палкоўніка дагналі два жаўнеры. Паранены ў правую руку, ён з шабляй у левай адчайна абараняўся, пакуль засечаны не ўпаў на зямлю (гісторык М. Багадзях сцвярджае, што казацкі палкоўнік не загінуў у бітве). Рэшткі казацкага войска з палкоўнікам Пабадайлам, Літвіненкам і Шумейкам уцяклі ў Чарнігаў.

Разам з Нябабам загінулі Паўтаракажух, Капуста, Краўчанка. У выніку гэтай бітвы агульныя страты казакоў склалі 4 000 чалавек, шмат патрапіла ў палон, сярод якіх казацкія сотнікі, чарнігаўскі пісар і нават плямённік Нябабы.

Я. Радзівіл і гэтым разам перамог.

4 жніўня 1651 г. войска ВКЛ без бою ўзяло Кіеў. А 28 верасня 1651 г. быў заключаны Белацаркоўскі мір. Вядома, нельга канчаткова сказаць, што лёс вайны вырашаўся паміж Лоевам і Рэпкам. Вялікі ўплыў аказала перамога ВКЛ пад Берастэчкам, але менавіта пасля гэтай бітвы паў Кіеў і быў заключаны мір з казакамі.

З гісторыі карчмы ў вёсцы Заполле... ...ды іншых карчмаў звацэвіччыны

Вёскі на вачах пусцеюць. Бязлюдныя сядзібы паціху дзічэюць, зарастаюць учэпістымі слівамі, вішнямі, пустазеллем.

Апошнім часам едзу па сёлах, раблю здымкі старых хатаў, ліштваў на вокнах, ганкаў, хлявоў – усяго, да чаго дакранулася з любасцю і ўмельствам рука чалавека. У час вандровак трапляюцца ўнікальныя аб'екты этнаграфіі, што захаваліся да нашых дзён. Гэта драўляныя пабудовы сярэдзіны XIX стагоддзя па вуліцах Ціхай, Горкага і 3-га Лютага ў Косаве, рэшткі брукаванак у тым жа мястэчку, гумно ў Старажоўшчыне (а некалі ж у вёсцы яно было ў кожнага гаспадара!), калодзеж з класічнымі бабаю, коваратам і ключкаю ў вёсцы Каплі Пружанскага раёна. А яшчэ будынак карчмы ў вёсцы Заполле. Што гэтая хата была карчмой, паведаміла нам Алена Мікалаеўна Зайка:

– У гэтай хаце мы пагадаліся. Яна засталася нам ад дзеда. Ён расказваў, што пасля вялікага пажару, які здарыўся на пачатку 1920-х гадоў у Заполлі, купіў і перавёз з Косаўскага гасцінца былую карчму.

І сапраўды, нават вонкава яна не падобная на іншыя вясковыя хаты. Звычайна дамы глядзелі на вуліцу вузкімі тарцовымі фасадамі з уваходам з надворка. Яна ж была павернутая да вуліцы сваім падоўжаным фасадам і ўваход мела адразу з вуліцы. Унутраная планіроўка захавалася цалкам карчомная. Справа, з сяней – кухня (былы пакой карчмара), злева – шырокі прасторны жылы пакой (сама карчма). З сяней меліся дзверы ў каморку, дзе, як і даўней, захоўваліся харчовыя прыпасы. Адным словам, тыповы будынак з тыповай планіроўкай, якая склалася здаўна.

Гэтая карчма прызначалася толькі для продажу ежы і напояў. Былі карчмы, якія, акрамя шынка, сяней ды каморы, мелі пакоі для пастаяльцаў-падарожнікаў, дзе можна было застацца на начлег, ды стайні.

Будаваў карчмы каля дарог, на перасячэнні важных гандлёвых шляхоў, пры ўездзе ў гарады, мястэчкі і сёлы, на рынках, на межах магнацкіх уладанняў. Ubачыць іх можна было і каля млына, ракі, моста, возера – усюды, дзе збіраліся людзі. Карчмы мелі гучныя, крыклівыя назвы: Пагулянка, Астатні грош, Воўчая яма, Пачакай, Уцеха, Раскоша, Радасць. Часам іх называлі па месцы размяшчэння: Размеркаўскі гасцінец, Дубіна, Каля млына, Грабіна, Вялікі бэз і інш.

У пісьмовых крыніцах карчмы ўпершыню згадваюцца яшчэ ў XI стагоддзі. Асабліва шмат іх сталі будаваць у XVI стагоддзі, чаму спрыяла грамадска-палітычнае, гандлёва-эканамічнае і культурнае развіццё Вялікага Княства Літоўскага: устойлівая дзяржаўная

При той перей костёл збудованы, ещё новый, в нем згола ничего охендотства (аздаблення, упрыгожання, начыння. – А.З.) и накладу (выдаткаў, грашовых расходаў. – А.З.) ещо нет, потому ж и наданья никоторого пляцов, ани огородов при месте не мает. Дали справу войт и вси мещане Косовские, иж звон один был великій при том костеле, але делі пани Янова Мокгилицкая, кгда в тых минулых недавных летех Косов держала, тот звон до имения своего Вошницкого на Подлясье отпроварила. Корчом на той переи показалося, то есть, медовая одна, пивных чотыры, горелочных три, резников на той переи два.

Улочка Рожанская, едучи к мосту з места (горада. – А.З.) по праве на той переи корчом пивных две, горелочных две.

Другая перея по леве идучи к мосту. На той переи пивная карчма одна, горелочных две.

Ведь же которого року бывало корчом в местечку больш и приходу (даходу. – А.З.) бывало больш».

З дакумента відаць, што на зыходзе XVI стагоддзя ў Косаве быў панскі двор (месціўся на высокім пагорку якраз там, дзе цяпер знаходзіцца каплічка) і ўсяго дзве вуліцы, што выходзілі на кірмашовую плошчу. Гэта сучасная вуліца 1 Мая, на якой некалі было ажно 19 карчмаў, і вулічка Ражанская (частка цяперашняй вуліцы 3-га лютага) – 7 карчмаў. Парадак дзейнасці піцейных устаноў, памеры падаткаў рэгламентаваліся Статутамі Вялікага Княства Літоўскага, прывілеямі гарадам, рашэннямі магістратаў, «уставамі» старостваў ды інш. У Статуце 1588 года «корчмам пакутным» (г.зн. прыдарожным. – А.З.) прысвечаны спецыяльны артыкул, які забараняў гандляваць спіртнымі напоямі. Прадаваць напоі дазвалялася толькі гаспадарам заезных гасцінных двароў. Але нягледзячы на афіцыйную забарону, тры-

мальнікі прыдарожных карчмаў падпольна адпускалі падарожнікам піва, медавуху ды гарэлку. Відаць, карчмы (іншыя назвы стадола, шынок, харчэўня, заезны дом) заўсёды прыносілі неаблігі прыбытак уладальнікам, бо пры продажы маёнтка ці яго закладзе ўказваліся і гэтыя піцейныя ўстановы. Напрыклад, 23 мая 1698 года Ян Казімір Сапега аддае ў заставу за 30 000 злотых Крыштафу Глеўскаму «маёнтак Косава разам з фальваркам Марачоўшчына, вёскамі Бялавічы, Скурацы, Хрышчонавічы, карчмой у

Паводле інвентара дзяржаўнага маёнтка Бусяж за 1859 год карчма была ў самім мястэчку, у вёсках Галік, Галынка, Гладышы, Даргужы, Жамайдзякі, Лазаўцы, Мілейкі, Сакоўцы, Рацкевічы. Забяспечваў гарэлкай усе гэтыя піцейныя ўстановы бровар, які працаваў у Бусяжы

Заполлі, карчмой і вадзяным млынам у Бялавічах».

Каб павялічыць свае прыбыткі, памешчык стараўся наладзіць вытворчасць гарэлкі (гнаў з зерня; з сярэдзіны XIX стагоддзя з бульбы. – А.З.), а праз карчму прадаваў. Нават павінаў норму, якую за год павінен быў купіць яго падданы. Выпіў ты яе ці не, усё роўна заплаціць павінен. Часам прыбыткі ад шынкаў дасягалі паловы ўсіх панскіх даходаў. Спойвалі не толькі памешчыцкіх, але і казённых сялянаў. Паводле інвентара дзяржаўнага маёнтка Бусяж за 1859 год карчма была ў самім мястэчку, у вёсках Галік, Галынка, Гладышы, Даргужы, Жамайдзякі, Лазаўцы, Мілейкі, Сакоўцы, Рацкевічы. Забяспечваў гарэлкай усе гэтыя піцейныя ўстановы бровар, які працаваў у Бусяжы. Гадавы даход ад гэтых шынкаў склаў у 1859 годзе 379 рублёў 71 капейку. Дарэчы, у той час за тры капейкі можна было выпіць чарку гарэлкі і закусіць селядцом ці салёным агурком.

Памешчык, шляхціц лічыў для сябе ганебнай справай займацца гандлем, а таму аддаваў карчму ў арэнду, звычайна яўрэю.

Калі грошай у сялянаў не было, карчмар даваў у доўг. Мерай доўгу часам выступаў асён – палка, кій, якім паганялі валоў. На асне ставіліся меткі, знакі, якія былі зразумелыя толькі шынкару і даўжніку

Яна была арандатару і жытлом, і месцам здабывання грошай. Калі іх у сялянаў не было, карчмар даваў у доўг. Мерай доўгу часам выступаў асён – палка, кій, якім паганялі валоў. На асне ставіліся меткі, знакі, якія былі зразумелыя толькі шынкару і даўжніку. Бо, як казалі

людзі, «жыд не глуміцца з цябе..., барыш адбярэ то сім, то тым: возьме трохі жыта, трохі картоплі, да адну-другую вязку сена карові; а то прывязеш яму дроў з лесу, а ён яшчэ дасць і чарку, да найбольшую маеш карысць, што не папрэ цябе касіць, калі сваё сэнца просіцца, каб яго хутчэй прыбраць» (Часлаў Пяткевіч, «Рэчыцкае Палессе»).

Як бачым, карчмар быў патрэбны і шляхце, і сялянам. Яго ўсе ведалі, і ён ведаў усіх у ваколліцы.

Этнограф Павел Шэйн у сваіх «Матэрыялах для вывучэння побыту і мовы насельніцтва Паўночна-Заходняга краю», якія пабачылі свет у 1902 годзе, гэтак апісваў месца і ролю карчмы ў жыцці простага люду: «Пасля заканчэння абедрны дзясятка саней пад'язджаюць да карчмы і дзясяткі пешаходаў разам з прыезджымі ўваляюцца ў яе абагрэцца... Колькасць гасцей павялічваецца, уваходзіць і «блазnota», гэта значыць халастыя маладыя хлопцы і дзяўчаты, і пад вечар плошча перад карчмой уяўляе сабой ужо базар, а ўнутранасць карчмы і цяжкі гул».

«На вялікія святы ў карчму, – чытаем у іншым месцы, – ішлі ўсе ад мала да вяліка, у хатах заставаліся толькі старыя, нават пяцігадовых дзяцей бацькі бралі з сабой. Старыя, і наогул жанатыя, звычайна ўсаджваліся за сталы, пілі гарэлку і піва (карчмары часта разбаўлялі гарэлку вадой, дабаўлялі да яе дурнап'яну, ашуквалі з мерай), закусвалі мясам і каўбасой, а моладзь стаяла пры парозе, нашэптваючы нешта адно аднаму на вуха, абдымалася, але грубых жартаў не назіралася.

Хлопцы з дзеўкамі танцавалі вальса, круцёлку, мяцеліцу, польку, кракавяка. Калі хлопец запрашаў дзеўку або маладзіцу да танца, то спяваў ёй прыпеўку, на што яна спявала яму ў адказ. Музыкаў запрашала моладзь, якім або плацілі грошы, або добра частавалі. Танцавалі пад скрыпку і бубен. Вось тады, як пісаў Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч у вершаваным апавяданні «Гапон», «шум, крык, гоман у карчме...».

Для маладога хлопца ці дзяўчыны не было нічога горш, як быць пакінутым дома і не мець магчымасці пабываць у карчме, на ігрышчы.

Як адзначаў Ч. Пяткевіч, «карчма – гэта клуб, біржа, сеймік, і, бадай, няма такой справы (цікавай як грамадзе, так і кожнаму паасобнаму жыхару), якую б вырашала па-за карчмой; карчма – гэта месца, дзе канцэнтруецца ўсё жыццё наваколля».

Алесь ЗАЙКА
(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Калекцыянерам, і не толькі

Лётчык ад нараджэння

У працяг серыі «Птушка года» выдавецкі цэнтр «Марка» чарговую мініяцюру прысвяціў птушцы 2016-га. На марцы № 1113 – гогаль звычайны. Марка падрыхтаваная пры садзеянні грамадскай арганізацыі «Ахова птушак Бацькаўшчыны». Надрукаваная з эмблемамі сусветнай асацыяцыі прыродаахоўных арганізацыяў па ахове птушак «BirdLife International» і беларускай «Аховы птушак Бацькаўшчыны».

Мастак выпуску Алег Міцянін, дызайн Марыны Віткоўскай. Памер маркі 37x26 мм, надрукаваная ў аркушах сем

марак і адзін купон, наклад – 49 тыс. асобнікаў. Да выпуску падрыхтаваная паштоўка для картмаксімума (мастак А. Міцянін, дызайн М. Віткоўскай).

У дзень выхаду мініяцюры ў абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска (крама «Філатэлія») прайшло спецыяльнае гашэнне на канверце «Першы дзень» (іх аўтары А. Міцянін і М. Віткоўская).

Звычайны гогаль – адзін з відаў качак, якія гняздуюць у Беларусі, але не паўсюль шматлікі. Нырце да 6 м. Ладзіць гнёзды на лясных азёрах і на балотах. Адметнасцю віду з’яўляецца тое, што гнёзды качкі ладзяць у дуплах дрэваў або ў спецыяльных штучных гнездавых скрынках, а птушаняты ў дзень вылуплення выскокваюць з гнязда, плануючы на зямлю часамі з вышыні 15 м. Раней від быў унесены ў Чырвоную кнігу, але дзякуючы ахоўным мерапрыемствам павялічыў сваю колькасць і быў перанесены ў дадатак да Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь (2015 г.) як від, што патрабуе ўвагі.

Дзякуем за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтара «Марка» РУП «Белпошта»

«Зьніч» распавядае пра асаблівых

Зусім нядаўна ў Беларускім паэтычным тэатры аднаго акцёра «Зьніч» адбылася прэм’ера мнаспектакля «Мой сябра Джэйсан». Рэжысёр-пастаноўшчык спектакля Сяргей Кавальчык (дарэчы, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага) стварыў яго паводле рамана амерыканскай пісьменніцы Сінціі Лорд, які на беларускую мову пераклала Крысціна Пучынская.

...Кэтрын дванаццаць гадоў, і ў яе пачаліся канікулы! Здавалася б, найлепшы час у жыцці падлетка. Але гэта не пра Кэтрын. Яе брат Дэвід – аўтыст. Ён не заўсёды разумее, як паводзіць сябе з іншымі людзьмі, і сястра прыдумвае для яго правілы паводзінаў. Ёсць правілы простыя – напрыклад, «Не стой перад тэлевізарам, калі яго хто-небудзь глядзіць», і складаныя: «Маму абдымаць можна і трэба, а касіра ў відэапракаце – ні ў якім выпадку». Ёсць яшчэ правілы-падказкі: «Часам людзі не адказваюць, таму што не чуюць, а часам – таму, што не хочуць адказваць».

Бацькі Кэтрын і Дэвіда надта паглыбленыя ў працу, і таму з братам займаецца ў асноўным сама дзяўчынка. Ездзіць разам з ім на заняткі па працатэрапіі, бясконца ставіць на відэамагнітафоне адзін і той жа, самы любімы братаў мультык... І вельмі саромеецца, калі Дэвіда бачыць нехта са знаёмых ці незнаёмых.

Аднойчы Кэтрын знаёміцца з Джэйсанам – хлопцам у інвалідным вазку, які не можа рухацца, не можа размаўляць... Яго спосаб стасункаў са светам – гэта сшытак-размоўнік з карткамі, на якіх схематычнымі малюнкамі пазначаныя словы. Неўзабаве пасля знаёмства ў размоўніку Джэйсана з’яўляецца яшчэ адно слова – «Кэтрын». Хутка з карткаў ён складае фразу «Кэтрын – мой сябар». А сама дзяўчынка разумее, што Джэйсан нашмат меней за яе саромеецца сябе. Дык можа і Кэтрын не варта?

«Мой сябра Джэйсан» – спектакль па-свойму ўнікальны. Яго стварэнне ініцыявала грамадскае аб’яднанне «Беларуская асацыяцыя дапамогі дзецям-інвалідам і маладым інвалідам» пры падтрымцы Агенцтва ЗША па міжнародным развіцці. Нічога падобнага, свярдаюць стваральнікі спектакля, у Беларусі яшчэ не было: упершыню на вялікай сцэне так адкрыта закранаецца тэма інваліднасці, падымаецца пытанне, як жыць у нашым грамадстве чалавеку з інваліднасцю? Пра гэта выдатна распавяла выканаўца Вікторыя Кавальчык.

Напрыканцы дадам, што бліжэйшым часам спектакль можна ўбачыць 16 і 23 лістапада ў Тэатральнай зале Культурнага цэнтара касцёла Святога Сымона і Святой Алены ў Мінску.

*Ніна КАЗЛЕНЯ
Фота аўтара*

У тэатры «Зьніч»

10 лістапада маленькія глядачы лялечнага мнаспектакля «Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Заблоцкага» (аўтар п’есы Сяргей Кавалёў, паводле аповесці Пятра Васючэнкі «Жылібылі паны Кубліцкі ды Заблоцкі...») даведаюцца пра двух паноў, якія нічога не рабілі, толькі елі, пілі і біліся паміж сабой. Гаспадарка іх прыйшла ў заняпад – ні жывелы, ні хлеба не было, таму пайшлі паны ў свет лепшай долі шукаць. Пра іх падарожжа распавядзе выканаўца спектакля Вячаслаў Шакалідо. Рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Вечарам 10 і 15 лістапада на сцэне прэм’ера спектакля «Мой сябра Джэйсан» паводле рамана амерыканскай пісьменніцы Сінціі Лорд. Пастаноўка была здзейсненая па ініцыятыве грамадскага аб’яднання «Беларуская асацыяцыя дапамогі дзецям-інвалідам і маладым інвалідам». На спектаклі чакаюць не толькі падлеткаў і юнакоў, але і дарослых глядачоў.

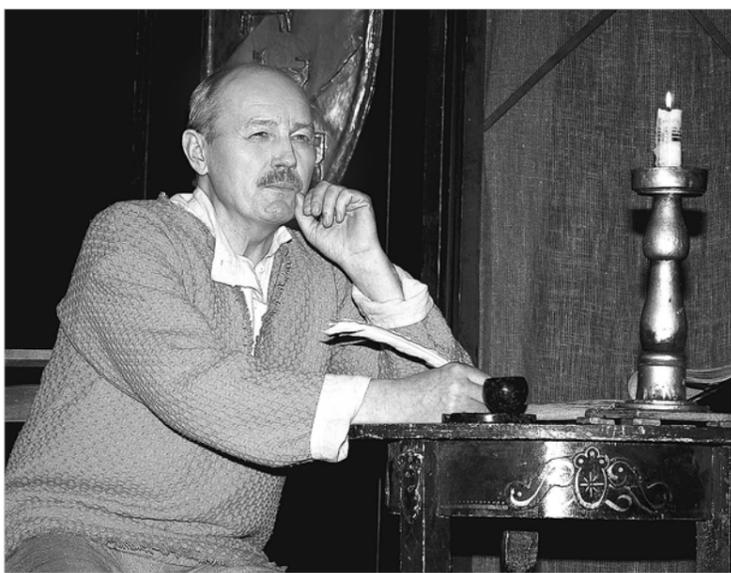
Мнаспектакль распавядае пра звычайную дзяўчынку Кэтрын, у якой ёсць незвычайны брат Дэвід. Ён аўтыст, чалавек, які жыве ў сваім свеце і не заўсёды разумее, што навакольная рэчаіснасць патрабуе адпаведных паводзінаў. Для яго Кэтрын і прыдумвае правілы адносінаў, складаючы якія, яна сама больш уважліва ўглядаецца ў паводзіны людзей. Адноўчы яна знаёміцца з Джэйсанам – хлопчыкам у інвалідным вазку, якому яшчэ больш складана кантактаваць з іншымі. Ён не ўстае з інваліднага вазка, не можа гаварыць, але ўсё чуе і разумее. Так пачынаецца сапраўднае сяброўства, якое праходзіць выпрабаванні, але ў выніку Кэтрын і Джэйсан вучацца разумець адно аднаго.

Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Сяргей Кавальчык, выканаўца – Вікторыя Кавальчык, сцэ-

награфія Аляксандры Кавальчык.

14 лістапада для дзетак будзе ісці мнаспектакль «Мой маленькі прынец» паводле аповесці Антуана дэ Сент-Экзюперы. «Зоркім можа быць адно толькі сэрца», – так сказаў маленькі хлопчык, які прыляцеў на Зямлю з астэроіда, каб знайсці сабе сябра. Выканаўца – Раіса Астрадавінава, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-паста-

увечары 16 лістапада будзе ісці мнаспектакль «Нобіль – Барвяны Уладар» паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча «Сівая легенда». Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў. Пра пачатак XVII стагоддзя ў Беларусі, які лічыцца смутным часам, яго вуснамі распавядзе швейцарац Конрад Цхакен, наёмны валяр у Рэчы-

«Нобіль – Барвяны Уладар»

ноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

Тым жа вечарам на сцэне будзе ісці мнаспектакль «Прыпадаю да нябёс», прымеркаваны да дня нараджэння паэтки Яўгеніі Янішчыц. Яе паэтычныя вобразы дагэтуль напаўняюць чытачоў і слухачоў дзівосным святлом. Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Марыя Кучынская.

Паспалітай. Яго маналог ператвараецца ў легенду аб нашым народзе.

17 лістапада на сцэне мнаспектакль «Абранніца» паводле «Маленькіх трагедый» Аляксандра Пушкіна ў перакладзе Рыгора Бардуліна. Кожны з нас абраны... Але на якую місію? Аб гэтым разважае аўтар інсцэніроўкі і выканаўца спектакля Галіна Дзягілева. Рэжысёр-пастаноўшчык – Таццяна Пацай, кампазітар – Дзмітрый Смольскі.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтара касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Творчасць нашых чытачоў

Маёй маці

Няма даўно са мной матулі,
А я ўсё чую яе голас.
І чорную, як смоль, касу,
Здаецца, заплятаю волас у волас.

Стары грабеньчык з пазалотай
Стараюся прымайстраваць,
А потым рукі, яе рукі
У сваіх з пшчотаю трымаць.

Глядзец у васільковы вочы
І думкі ўсе з душы чытаць...
За што змаглі вы, злыя ночы,
Матулю ад мяне забраць?

Асіраціць, адну пакінуць,
Каб сэрца рвалася, як ніць.
Матуля, я твая крывінка,
Цябе ніколі не забудуць.

Маці ў стракатай хусціне
Ціха сядзіць на парожку,
Вусны бязгучна просяць у Бога
Дзецям лёгкую дарожку.
І каб жыццё было ўдалым,
Частавала шчасцем.
Каб Анёл асцерагаў,
Не падпускаў няшчасцяў.
Сядзіць маці на парожку
Дый варушыць вуснамі.
Паштальён нясе паштоўку
З добрымі зычэннямі.

Ніна ДЫДЫШКА
г. Пружаны

ЛІСТАПАД

7 – Гразноў Юрый Рыгоравіч (1936, Гарадоцкі р-н), харавы дырыжор, педагог, заслужаны работнік культуры Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

7 – Кацар Міхаіл Сяргеевіч (1906, Сенненскі р-н – 1995), гісторык мастацтва, педагог, аўтар працаў па гісторыі старажытнага і сучаснага выяўленчага, дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва і архітэктуры – 110 гадоў з дня нараджэння.

7 – Мацкевіч Лідзія Іванаўна (1916, Магілёў – 1986), актрыса тэатра – 100 гадоў з дня нараджэння.

7 – Няпомняшчы Барыс Абрамавіч (1921, Расія – 2009), жывапісец, педагог, майстар карціны, партрэта, пейзажа, творы якога знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь, Траццякоўскай галерэі (Масква) і многіх іншых музеяў Беларусі і краінаў СНД, – 95 гадоў з дня нараджэння.

7 – Міхась Чарот (сапр. Кудзелька Міхаіл Сымонавіч; 1896, Пухавіцкі р-н – 1937), паэт, празаік, драматург, публіцыст, грамадскі і культурны дзеяч – 120 гадоў з дня нараджэння.

8 – Бенядзіктаў Георгій Міхайлавіч (1916, Расія – 1992), архітэктар, сярод асноўных працаў якога будынкі Беларускай дзяржаўнай філармоніі, Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны (знесены ў 2014 г.), Палаца культуры трактарнага завода, Рэспубліканскага палаца культуры прафсаюзаў, заслужаны архітэктар Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

8 – Богуш-Шышка Міхаіл (1811, Мінская вобл. – 1877), гісторык, архівіст, перакладчык, адзін з заснавальнікаў Нясвіжскага архіва князёў Радзівілаў – 205 гадоў з дня нараджэння.

8 – Булдык Валерый Якаўлевіч (1946, Мінск – 2012), кіна- і тэлеаператар, сярод асноўных працаў якога фільмы-балеты «Альпійская балада» (1987), «Страсці (Рагнеда)» (1996), фільмы-спектаклі «Карміна-Бурана» (1990), «Шчаўкунок» (1992), «Спартак» (1993), «Чароўная флейта» (1996) і інш., – 70 гадоў з дня нараджэння.

8 – Гурын Міхаіл Фёдаравіч (1941, Карэліцкі р-н), вучоны-археолог, гісторык, краязнаўца, даследчык гісторыі металургіі і кузневай апрацоўкі жалеза, ліцейнай справы ў Беларусі, сувязяў беларускага насельніцтва з краінамі Заходняй Еўропы – 75 гадоў з дня нараджэння.

8 – Здановіч Уладзімір Васільевіч (1956, Бярозаўскі р-н), вучоны-гісторык, педагог, аўтар працаў па гісторыі сярэднявечча Беларусі, гістарыяграфіі Бе-

ларусі перыяду Вялікай Айчыннай вайны, выдатнік адукацыі Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

8 – Музей абароны Брэсцкай крэпасці-героя (Брэст; 1956), састаўная частка дзяржаўнай установы «Мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой»» – 60 гадоў з часу адкрыцця.

8 – Статкевіч-Чабаганаў Анатоль Васільевіч (1946, Любанскі р-н), краязнаўца, даследчык гісторыі шляхецкіх родаў Беларусі, грамадскі і культурны дзеяч, мецэнат, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2012), кавалер ордэнаў свяціцеля Кірылы Тураўскага I ст., святой праведнай Сафіі, княгіні Слуцкай, Крыжа прападобнай Ефрасінні Полацкай Беларускай Праваслаўнай Царквы – 70 гадоў з дня нараджэння.

9 – Стукаліч Уладзімір Казіміравіч (1856, Екабпілс, Латвія, ці Віцебск – 1918), літаратуразнаўца, гісторык, краязнаўца, летапісец Віцебшчыны, грамадскі і культурны дзеяч Беларусі канца XIX – пачатку XX ст. – 160 гадоў з дня нараджэння.

10 – Свірка Станіслаў (1911, Мастоўскі р-н – 1992), літаратуразнаўца, фалькларыст, параміёлаг – 105 гадоў з дня нараджэння.

11 – Валодзька Станіслаў Віктаравіч (1956, Ашмянскі р-н), паэт, празаік, аўтар твораў для дзяцей, грамадскі дзеяч, які жыве і працуе ў Латвіі, узнагароджаны медалём Ф. Скарыны – 60 гадоў з дня нараджэння.

11 – Ігнацьёў Яўген Аляксеевіч (1936, Расія – 2010), мастак кіно, жывапісец, кніжны графік, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1984) – 80 гадоў з дня нараджэння.

11 – Лашч Марцін (1551, Польшча – 1615), царкоўна-грамадскі дзеяч Рэчы Паспалітай, палеміст, ідэолаг Контррэфармацыі – 465 гадоў з дня нараджэння.

11 – Рэчыца (упершыню ўпамінаецца ў Густынскім летапісе пад 1213 г.), горад, цэнтр Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці – 505 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.

12 – Матулайціс Станіслаў Юр'евіч (1866, Літва – 1956), дзеяч літоўскага рэвалюцыйнага руху, вучоны-гісторык, акадэмік НАН Беларусі, паэт – 150 гадоў з дня нараджэння.

12 – «Вітэбскі край» (Віцебск; выд. з 12.11.1916 да 04.11.1917), грамадска-палітычны і літаратурны часопіс ліберальнага кірунку – 100 гадоў з пачатку выдання.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

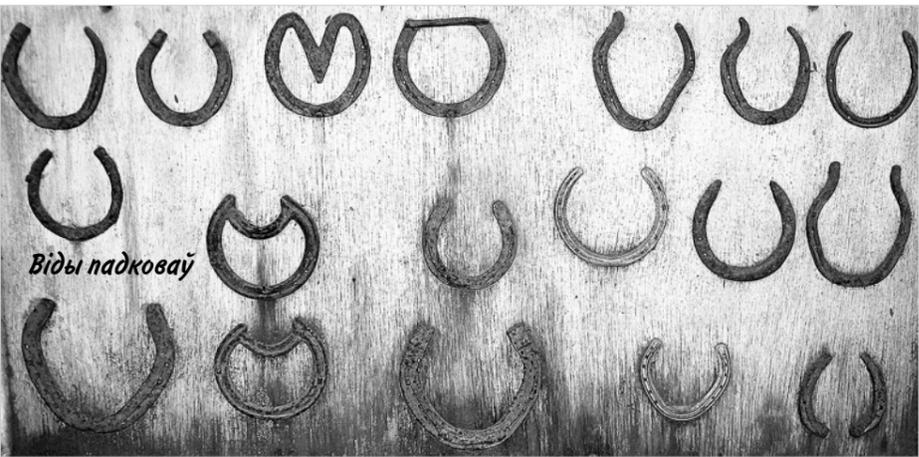
ПАДКЛЁЦЕ – ніжні паверх дома, які знаходзіўся пад святліцай. На тэрыторыі Беларусі зрубныя дамы на падкляці вядомыя з XIII ст. у Полацку; больш за 10 такіх дамоў XIV – XVIII стст. выяўлены ў Віцебску.

У залежнасці ад прызначэння падкляці мелі розныя вышыні (ад некалькіх вянкоў да 1,5 – 1,6 м) і канструкцыю. Нізкія падкляці часцей выкарыстоўвалі ў якасці сховішча для прадуктаў і маёмасці, высокія выконвалі функцыю вытворчых або жылых памяшканняў (жылыя найбольш характэрныя для радавых жыхароў XVI – XVII стст.). Паводле канструкцыі прасочваюцца падкляці з надворным уваходам і глухія; уваход у апошнія вёў звычайна са святліцы, для спуску выкарыстоўвалі прастаўную лесвіцу. Будаваліся наземныя падкляці, што маглі мець фундаменты, і заглыбленыя ў зямлю на 0,8 – 1,3 м. Перад уваходам у заглыбленыя падкляці рабілі прыступкі. У адпаведнасці з прызначэннем высокія падкляці маглі мець печ і валаковыя або зашклёныя вокны.

ПАДКО́ВА – жалезная дугападобная пласціна, што прымацоўваецца пад конскія капыты для засцярогі іх ад пашкоджання, а таксама для таго, каб пазбегнуць слізгацення. Падковы прымацоўваюць да капытоў спецыяльнымі цвікамі (вухналямі), у зімовы час у іх ўкручваюцца тры шыпы.

На тэрыторыі Беларусі, як і ўсёй Усходняй Еўропы, вядомая з XI ст. Існавалі 2 віды падковаў: у выглядзе паўакружнасці з шыпам пасярэдзіне (характэрныя для эпохі ранняга сярэднявечча, у Беларусі такія знаходкі рэдкія) і ў форме дугі з падоўжанымі канцамі, якая па перыметры ахоплівала ўвесь капыт (пашыраныя з XIII ст.). Цягам XIII – XVIII стст. іх форма амаль не мянялася, толькі колькасць цвікоў (вухналяў) павялічылася да 8 – 10, з'явілася спецыяльная каннаўка для цвіковых плешак, адгортка, што накладалася на верх наскі капыта і вінтавыя (здымныя) шыпы. Пры раскопках сярэднявечных гарадоў падкова – адна са шматлікіх знаходак.

Вухналі

Віды падковаў